

Alexandru BARNEA

ALEXANDRU BARNEA (1944–2020)

Despărțirile sunt, uneori, imposibil de cuprins cu mintea; refuzăm să le acceptăm și simțim că suntem îndreptățiți să le alungăm într-un colț atât de îndepărtat al realității, încât ajung în afara ei. Ducem mai departe un dialog de o viață întreagă și ne bucurăm de prelungirea amintirilor, într-o neîntreruptă aducere în prezent.

Profesorul Alexandru Barnea rămâne pentru totdeauna clasicistul erudit și arheologul neobosit, o personalitate de o rară vitalitate profesională și umană, aureolată de umor și generozitate. Licențiat în filologie clasică, doctor în istorie, profesor al Universității din București și cercetător la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", a fost mereu un stâlp de lumină al întâlnirii dintre filologie și istorie, lăsând o amprentă de neșters deopotrivă în mintea și în sufletul nostru. O înseriere oricât de succintă a publicațiilor sale – cele mai multe aflându-se în descendența directă a prezenței de decenii întregi pe șantiere arheologice – impresionează prin amploare și prin impact. Dacă ar fi să alegem un singur reper, am spune Tropaeum Traiani, pentru că numele lui Alexandru Barnea se identifică fără rest cu monumentul de la Adamclisi, așezare căreia i-a devenit, pe deplin meritat, Cetățean de onoare: un titlu care, departe de a fi o simplă diplomă, este o înscriere autentică în istoria milenară.

Membru (și președinte în 1999–2002) al Comisiei Naționale de Arheologie, misionar permanent al Institut Français d'Archéologie Orientale din Cairo, președinte al Societății de Științe Istorice din România (din 2019), Alexandru Barnea a fost, până în 2019, președintele Societății de Studii Clasice, căreia i s-a dedicat cu energie, ținând cumpăna între filologie și istorie, între învățământ și cercetare.

Ne despărțim de Domnia Sa rememorând un epitaf în stil ovidian pe care îl compusese în toamna anului trecut când, nereușind – oricât ar fi vrut – să se afle în același timp la Sesiunea anuală *Pontica*, de la Constanța, și la Simpozionul național al Societății de Studii Clasice, ne-a fost alături cu gândul său cald:

Hic ego qui studio antiquorum uitam castrorum,
Ingenio refici Sandro quaesitor meo;
At tibi qui transis ne sit graue quisquis explorasti,
Dicere Alexandri fortiter studia crescent.

Zâmbetul din toamnă s-a înlăcrimat acum. Amintirile însă rămân pline de lumină și de recunoștință.

Sit tibi terra leuis, carissime Magister et Amice.

Ioana COSTA
Președintă a Societății de Studii Clasice

StCl XLIX, 2020, București, p. 7–34

ALEXANDRU BARNEA – BIOBIBLIOGRAFIE*

I. DATE BIOGRAFICE

N. 17 februarie 1944, Bucureşti. Liceul „D. Cantemir", Bucureşti, 1962; Univ. din Buc., Filologie Clasică, 1967. Dr. în istorie (1983), Univ. din Buc. (coord. Acad. Prof. Emil Condurachi). Bibliograf la BCS din Buc. (1967–1968). Cercetător ştiinţific (1968–2012) la Inst. de Arheologie „V. Pârvan" al Acad. Române; secretar ştiinţific (1981–1988); membru al colectivelor de cercetare de la Tropaeum Traiani, Dinogetia (1968–1975), Beroe (1973–1975), responsabil al primelor două (1975–2020); membru al Comisiei Naţionale de Arheologie (1987–2002), preşedinte (1999–2002); cercetări temporare la Noviodunum, Callatis, Histria, Târgşoru Vechi, Cernavodă şi Straja, salvări la Canalul Dunăre–Marea Neagră, Dunavăţu de Jos (1967–1987); Hatzor (Israel) (2003); misionar permanent al IFAO din Cairo (câte două luni 1995,1998); cercetător ştiinţific I (1993) la Inst. de Arh. şi în paralel conferenţiar la Fac. de Ist. a Univ. din Buc. (1992–1995), prof. univ. la Fac. de Istorie Catedra de Istorie antică, Arheologie şi Istoria artei (1995–2012), şef al Catedrei (2006–2010), decan (1996–2005).

Specializări şi documentări de scurtă durată răspunzând unor invitaţii în Italia (1972), două săptămâni la „Corsi di Cultura sull'Arte Ravennate e Bizantina", Ravenna; Marea Britanie, două luni (1973), la Inst. de Arheologie al Univ. din Londra şi documentare în ţară; Bulgaria, o lună (1977), documentare, bursa „Kazarov"; Grecia, o lună (1978), pentru limbă, istorie şi cultură greacă; o lună (1979), pentru documentare monumente şi muzee; Rusia, două săptămâni (1981), prin schimbul interacademic la Moscova şi Leningrad. Secretar general al SSCR (2001–2003), preşedinte (2003–2019), prim-vicepreşedinte al SSIR (1999–2019), preşedinte (din 2019). Membru în colegiul de redacţie al SCIVA.

Comunicări la Congresul Internaţional de Tracologie, Bucureşti 1976; Colocviul de Studii Balcanice, Poznan 1983; Congresul Internaţional al Limesului Roman, Aalen 1983; Congresul Internaţional de Artă Romană, Roma, 1984; Congresul Süd-Ost Europa, Tutzing, Germania, 1985; Congresul *Eirene* de Studii Clasice, Berlin 1986; Colocviul de Arheologie Vani, Georgia, 1990; Colocviul Uniunii Latine, Roma 1990, Colocviul *Cirer*, Paris 1991; Congresul Jubiliar – al XIII-lea – de Arheologie Creştină, Split-Poreč, Croaţia (1994); Colocviul Româno-Elveţian, Tulcea 1995; al XVII-lea Congres Internaţional al Frontierelor Romane, Zalău 1997; Colocviul Internaţional de Limes, Şvištov, Bulgaria (1998); Congresul Internaţional de Bizantinologie, Paris 2001; Colocviul pentru Istoria Religioasă a României, Gazzada (Vareze), Italia 2002;

* Articolul va apărea în *Enciclopedia istoricilor români*, pregătită de un grup de cercetători, sub egida Academiei Române.

al XVI-lea Congres Internațional al Bronzurilor Antice, București 2003; Colocviul de Prosopografie și Sigilografie Bizantină, Berlin 2003; Colocviul Internațional privind Romanii în Balcani, Accademia di Romania, Roma (în 2004 și în 2005) (coorganizator și referent); Congresul Internațional AIESSEE, Tirana (2004); Colocviul Internațional „Euroclassica", Coimbra, Portugalia (2005); Sesiuni ale Comisiei Mixte de Istorie Româno Bulgare (membru), Sofia (2005), București (2007); Colocviul „V. Pârvan", Accademia di Romania, Roma (2007); Colocviul Internațional „R. Netzhammer", Pontificio Istituto per Oriente, Roma (2007); a 28-a Adunare Generală FIEC, Barcelona (2007); Colocviul Internațional „Le Grec en Mer Noire", Univ. Nancy, Franța (2007); Congresul Internațional de Arheologie Clasică, Roma (2008); Congresul FIEC, Univ. Humboldt, Berlin (2009).

Premiul „Vasile Pârvan" al Academiei Române (1981). Ordinul Național pentru Merit în Grad de Ofițer (2000).

II. COMPETENȚE ȘTIINȚIFICE

Filolog clasic, arheolog, cercetător și istoric al vestigiilor greco-romane și romano-bizantine, profesor universitar, conducător de doctorate. Săpături: *Dinogetia*, *Tropaeum Traiani*. 2 cărți autor, 5 cărți coautor, 150 studii.

III. STUDII RELEVANTE

– „Trei altare inedite din cetatea Tropaeum Traiani", Edit. Acad., SCIV 20/4, 1969, 683–696; „Municipium Noviodunum. Nouvelles données épigrarhiques", Edit. Acad., *Dacia*, NS, 1988, 53–60; *Siegel und Siegler – Prosopographia Scythiae Minoris nach den epigraphischien und sphragistischen Quellen von 284 bis zum 7. Jh*. (colab.), Berlin, 2005, 1–29;

– *Tropaeum Traiani. Cetatea.* Vol I (colab.), Edit. Acad., 1979; *La Dobroudja Romaine* (colab.), Edit. Enc., 1991, pp. 155–300; *Egipt: popor și istorie – O incursiune în Egiptul greco-roman* (colab), MISR Bank, 1997, pp. 49–68; *Creștinismul pe teritoriul României. Primul mileniu*, Edit. Muz. Naț. Cotroceni, 1999, catalog bilingv pentru vizita Papei; *Istoria României în texte* (colab.), Edit. Corint, 2001, pp. 31–47; *Tropaeum Traiani* III. *Tezaurul de denari romani imperiali*, Edit. Acad., 2011; *Primul secol de arheologie în România* (editor și colab.), Edit. Acad., 2011;

– *Istoria Românilor*, vol. II (colab.), Edit. Enciclopedică, 2001, pp. 185–527 și pp. 547–555; *Manuale de istorie, cl. IX, X, XI, XII* (editor, coord.), Edit. Corint, 2004–2007; *R. Netzhammer. Antichitățile creștine din Dobrogea* (editor, coord.), Edit. Acad., 2005; *Istoria Românilor*, vol. II, (colab.), Edit. Enciclopedică, 2010, pp. 529–560; *Studii clasice* (edit. coord. al revistei pt. nr. XXXVII–XXXIX, XL–XLI, XLII–XLIV, XLVI, XLVII, XLVIII, Edit. Acad., 2001–2018;

– „Einige Bemerkungen zur Chronologie des Limes an der Unteren Donau in spätrömischer Zeit", Edit. Acad., Dacia, NS 34, 1990, pp. 285–290; „L'époque du Dominat au Bas-Danube. Présences, liaisons, influences", *Balcanica*

Posnaniensia 7, 1995, pp. 277–283; „Présences égyptiennes au Bas-Danube dans les derniers siècles de l'Antiquité", BIFAO, 98, Cairo, 1–13; „Une province chrétienne sous Justinien: la Scythie Mineure", *Actes du XIIe Congrès d'Archéologie Chrétienne*, Città del Vaticano – Split, 1998, vol. II, pp. 807–822; „Thracian Horseman, a Provenance Study of Marble Sculptures from Dobrudja, Romania" (colab.), *Interdisciplinary Studies on Ancient Stone*, Asmosia, 5, Londra, 2002, pp. 256–262; „Bucureștii sfârșitului de secol XX și demolarea unei istorii", în *Deteriorarea tensiunii ideale în cultură și artă,* Edit. Paideia, 2005, pp. 7–10, 13, 125–128; „Masacrele de la Vinnița", *Arhivele Totalitarismului,* XV, nr. 54–55, 1–2, Edit. Acad., 2007, pp. 10–14; „Tropaeum Traiani. Monument și propagandă" (colab.), *Caiete ARA* 1, Edit. ARA, 2010, pp. 223–234; „Le trophée de Trajan et la colonne de Rome; Les monnaies de Trajan de trésor de Tropaeum Traiani", *Dossiers d'Archéologie*, 359, Édition Faton SAS, 2013, pp. 42–49, 66–69; „Sur les Celtes au Bas-Danube", *Studii de Preistorie*, 10, Edit. Cetatea de Scaun, 2013, pp. 221–225.

IV. VOLUM OMAGIAL

Moesica et Christiana, studies in honour of professor Alexandru Barnea, Edit. Istros, 2016.

Abrevieri

ARA	Arhitectură, Restaurare, Arheologie;
BCS	Biblioteca Centrală de Stat;
BIFAO	Bulletin de l'Institut Francais d'Archélogie Orientale;
Edit. Acad.	Editura Academiei;
Edit. Enc.	Editura Enciclopedică;
FIEC	Fédération Internationale d'Études Classiques;
IFAO	l'Institut Francais d'Archélogie Orientale.
SCIVA	Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie;
SSCR	Societatea de Studii Clasice din România;
SSIR	Societatea de Studii Istorice din România.

Iuliana BARNEA

LISTA PUBLICAȚIILOR[**]

1969

– „Trei altare inedite din cetatea Tropaeum Traiani", *StCercIstorV*, 20, 1969, 4, pp. 595–609.

[**] Ultimii ani ai acestei bibliografii cuprind date incomplete, multe publicații fiind încă *sub tipar*. Mulțumim doamnei Iuliana Barnea pentru strădania de a fi alcătuit această cuprinzătoare listă de publicații și generozitatea de a ne îngădui să o publicăm.

1970

– „Piese de arhitectură inedite din cetatea Tropaeum Traiani", *StCercIstorV*, 21, 1970, pp. 683–696.

1971

– „Tezaur de denari romani republicani descoperit în N-V Dobrogei", *StCercNum*, 5, 1971, pp. 372–376;
– (recenzie) „A. L. F. Rivet, Town and Country in Roman Britain", Londra, 1968; *StCercIstorV*, 22, 1971, 3, pp. 526–528;
– (recenzie) „Ch. Tomas, Rural Settlement in Roman Britain", Londra, 1966; *StCercIstorV*, 22, 1971, 3, p. 528;
– „Greek-Roman archaeological bibliography from Romania (1965–1970)" for Council of Old World Archaeology, Canada.

1973

– „Contribution à l'étude de Sol-Mithras en Scythie Mineure" (în colaborare cu Z. Covacef), *Pontica*, 6, 1973, pp. 87–93;
– „Piese arhitectonice romane din Muzeul Deva" (în colaborare cu I.P. Albu), *Sargetia*, 10, 1973, pp.155–164;
– (recenzie) „L. Balla, T.P. Buocz, Z. Kádár, A. Mócsy, T. Szentléleky, Die Römischen Steindenkmäler von Savaria", Budapesta, 1971, *StCercIstorV*, 24, 1973, 3, p. 549;
– (recenzie) „E.Keller, Die Spätrömischen Grabfunde in SüdBayern, München", 1971, *StCercIstorV*, 24, 1973, 3, p. 550;
– (recenzie) „J.W.Hayes, Late Roman Pottery", Londra, 1972, *StCercIstorV*, 24, 1973, 3, p. 551;
– (recenzie) „XIX Corso di Cultura sull'Arte Ravennate e Bizantina", Ravenna, 1972, *Peuce*, 4, 1973, pp. 317–319.

1974

– „Descoperiri noi în preajma cetății Dinogetia", *StCercIstorV*, 25, 1974, 1, pp. 103–116.

1975

– „Ceramica lucrată cu mîna din așezarea romano-bizantină de la Piatra Frecăței" (în colaborare cu D. Vâlceanu), *StCercIstorV*, 26, 1975, 2, pp. 209–218;
– „Contributions épigraphiques à l'histoire de la ville de Noviodunum", *Dacia*, NS, 19, 1975, pp. 255–261.

1977

– „Descoperiri epigrafice noi la Tropaeum Traiani", *Pontica*, 10, 1977, pp. 349–355;
– „O lucernă de bronz unicat în România" (în colaborare cu A. Opaiț), *ActaMusNapoca*, 14, 1977, pp. 339–343;

– (recenzie) „Al. Suceveanu, Viața economică în Dobrogea romană”, București, 1977, RRH, 16, 1977, 4, pp. 795–798.

1979

– „Dinogetia, 1978. Raport, sector D, *via principalis*” (II), *MatCercA*, 13, Oradea, 1979, pp. 205–206;
– (recenzie) „V. I. Gheorghiev, Trakite i tehniiat ezik”, Sofia, 1977; în *Cărți noi în științele istorice*, 1979, 1, pp. 30–39;
– (recenzie) „Memoriile Secției de Științe Istorice, IV, vol.II, 1977”, București, Edit. Academiei Române, 1979, RESEE, 19, 1, pp. 188–190.

1980

– „Tezaur de denari romani imperiali descoperit în cetatea Tropaeum Traiani”, *StCercNum*, 7, 1980, pp. 95–98;
– „Aspetti della vita economica della Scizia Minore secondo le fonti letterarie ed epigrafiche (sec.IV–VI d.C.)”, *Quaderni Catanesi*, 2, 1980, 4, pp. 519–547.

1981

– „Notes from the Romanian scientific literature” translated in English for *Numismatic Literature*, New York, 1980–1981.

1982

– „Briefly summarized bibliographical notes on the Romanian articles about the Roman Empire published in Romanian reviews between 1968 and 1982” in *Bulletin Analityque d'Histoire Romaine*, nr. 7–17, Strasbourg;
– (recenzie) „J.W. Hayes, A Supplement to Late Roman Pottery”, Londra, 1980, *StCercIstorV*, 33, 1982, 3, pp. 353–355;
– (recenzie) „Spätantike Befestigung und frühmittelalterliche Siedlung an der unteren Donau”, Bd. I., Berlin, 1979, *Dacia*, NS, 26, 1982, pp. 186–188.

1983

– (recenzie) „S. Sanie, Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. – III e.n.)”, Iași, 1981, *StCercIstorV*, 34, 1983, 1, pp. 84–87;
– (recenzie) „V.P. Iailenko, Greceskaia Kolonizațiia VII–III vv.do n.e. Po dannîm epigraficeskih istočnikov”, Moscova, 1982, în *Cărți noi în științele istorice*, 1983, 1, pp. 99–108.

1984

– „Dinogetia III. Precizări cronologice”, *Peuce*, 9, 1984, pp. 339–346 (text) și 697–700 (ilustrații);

– „Săpăturile de salvare de la Noviodunum” (în colaborare cu Ion Barnea), *Peuce*, 9, 1984, pp. 97–105 (text) și 503–518 (ilustrații);
– (recenzie) „Al XIII-lea Congres Internațional al Frontierelor Romane, Aalen, 1983” (în colaborare cu C.C. Petolescu), *StCercIstorV*, 35, 1984, 2, pp. 198–200;
– (recenzie) „Spätantike Befestigung und frühmittelalterliche Siedlung an der unteren Donau, Bd.II”, Berlin, 1982; *Dacia*, NS, 28, 1984, pp. 195–196;
– (recenzie) „J. Fitz, The Great Age of Pannonia (193–284)”, Budapesta, 1982, *Dacia*, NS, 28, 1984, p. 196.

1985

– colaborare la *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* – indexarea revistei pentru anii 1950–1984”;
– (recenzie) „J. Fitz, L’administration des provinces pannoniennes sous le Bas Empire Romain”, Bruxelles, 1983, *Dacia*, N.S., 29, 1985, pp. 183–184;
– (recenzie) „J.M. Basquez, T. Ortego, Corpus de Mosaicos de España, VI”, Madrid, 1983, *Dacia*, NS, 29, 1985, p. 185;
– (recenzie) „V.H. Bauman, Ferma romană din Dobrogea”, Tulcea, 1983, *StCercIstorV*, 36, 1985, 4, pp. 373–375.

1986

– „La forteresse de Dinogetia à la lumière des dernières fouilles arhéologiques”, in *Studien zu den Militärgrenzen Roms*, III, 13. Internationaler Limeβkongreβ, Aalen, 1983, Stuttgart, 1986, 2, pp. 134–140;
– „Sigilii și inscripții din Dobrogea, sec.VI–VII e.n.”, *StCercIstorV*, 37, 1986, 2, pp. 134–140;
– „Al XVII-lea Congres Internațional EIRENE de Studii Clasice, Berlin, 1986 (11–15 aug.)”, în *Buletinul de ştiințe sociale*, 4, 1986, pp. 105–109 (în colaborare cu Gh. Ceauşescu).

1987

– „Limesul danubian al provinciei Moesia Inferior. Organizare militară și civilă”, în *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos,* III–IV, Călărași, 1987, pp. 77–86.

1988

– „La Dobroudja Romaine et Romano-Bizantine. Histoire, économie et romanisation” (în colaborare cu Al. Suceveanu), *Dialogues d’histoire ancienne*, 14, Besançon, 1988, pp. 119–152;
– „Municipium Noviodunum. Nouvelles données épigraphiques”, *Dacia*, NS, 32, 1988, pp. 53–60;
– „Considérations concernant les portraits de Tropaeum Traiani”, în *Quaderni della ricerca scientifica*, 116, Roma, 1988, 16, pp. 131–133;

– (recenzie) „D. Gabler, Andrea H. Vaday, *Terra Sigillata* im Barbaricum zwischen Pannonia und Dacien", Budapesta, 1986, *StCercIstorV*, 39, 1988, 1, pp. 79–80;
– *Emil Condurachi* (necrolog), *StCercIstorV*, 39, 1988, 2, pp. 199–201;
– (recenzie) „D. Dimitrov, Prabălgarite po severnoto i zapadnoto Cernomore", Varna, 1987, în *Cărți noi în științele istorice*, 1988, 2, pp. 42–57.

1989

– „O nouă unitate militară romană la Acidava", *StCercIstorV*, 40, 1989, 2, pp. 147–155 (în colaborare cu I. Ciucă);
– „Recherches sur la culture en Mésie et en Thrace, Ier–IVème s.", Sofia, 1987, *StCercIstorV*, 40, 1989, 3, pp. 315–318;
– „Cronica cercetărilor arheologice efectuate în anii 1981–1988 de Institutul de Arheologie şi colaboratori", *StCercIstorV*, 40, 1989, 3, pp. 295–313;
– (recenzie) „M. Zahariade, Moesia II, Scythia şi Notitia Dignitatum", Bucureşti, 1988, *StCercIstorV*, 40, 1989, 4, pp. 404–407.

1990

– „Einige Bemerkungen zur Chronologie des Limes an der Unteren Donau in spätrömischer Zeit", *Dacia*, NS, 34, 1990, pp. 285–290;
– „Changements sociaux et économiques dans la province de Scythie (IVème–VIème s.)", in *Balcanica Posnaniensia*, 5, 1990, pp. 399–403;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1989", *StCercIstorV*, 41, 1990, 3–4, pp. 315–323;
– (recenzie) „M. Grünewald, Carnuntum 1969–1977", Viena, 1986, *Dacia*, NS, 34, 1990, pp. 311;
– (recenzie) „H. Halfman, *Itinera Principum*", Stuttgart, 1986, *Dacia* NS 34, 1990, p. 313;
– (recenzie) „D. Tudor, Călătoriile împăraților Hadrian şi Caracalla", Bucureşti, 1987, *Dacia*, NS, 34, 1990, p. 313;
– (recenzie) „C. Belmelle, Recueil général des mosaïques de Gaule. IV. Aquitaine 2", Paris, 1987, *Dacia*, NS, 34, 1990, p. 314;
– (recenzie) „E. Olavarri Goicoechea, Excavaciones de Gerasa en 1983", Madrid, 1986, *Dacia*, NS, 34, 1990, p. 314;
– (recenzie) „A. Chastagnol, L'évolution politique, sociale et économique du monde romain de Dioclétien à Julien. La mise en place du régime du Bas-Empire (284–363)", Paris, 1986², *Dacia*, NS, 34, 1990, pp. 314–315;
– (recenzie) „L. Mrozewicz, Arystokracja municypalna w rzymskich prowincjach nad Renem i Dunajem w okresie wczesnego cesarstwa", Poznań, 1989, *Dacia*, NS, 34, 1990, pp. 315–316.

1991

– „Municipium Noviodunum", *Peuce*, 10, 1991, pp. 81–84;

– „A XXIV-a Sesiune anuală de rapoarte, 1989”, *StCercIstorV*, 42, 1991, 1–2, pp. 93–99;
– „Communications au Bas-Danube au IVème–VIIème s.”, in *Actes du XVIIIème Congrès des Études Byzantines*, Moscova, 1991, p. 108;
– „Tomis în epoca romano-bizantină”, *Tomis*, 24, 1991, 6, p. 13;
– (recenzie) „Bulletin de l'AIESEE XVII–XVIII”, București, 1987, RESEE, 29, 1991, 1–2, pp. 141–142;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1990”, *StCercIstorV*, 42, 1991, 3–4, pp. 255–264.

1992

– „Cronica cercetărilor arheologice din 1991”, *StCercIstorV*, 43, 1992, 4, pp. 433–440.

1993

– „Dinu Adamesteanu la 80 de ani”, *StCercIstorV*, 44, 1993, 2, pp. 119–123;
– „Raport Dinogetia IV”, *MatCercA,* 17, 1993, pp. 217–222;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1992”, *StCercIstorV*, 44, 1993, 4, pp. 397–405.

1994

– „Locul latinei în educația națională”, *Apostrof*, 5, Cluj, 1994, 5–7, p. 8;
– „Évolution urbaine en Scythie Mineure à l'époque du Bas-Empire”, *in Actas XIV Congreso Internacional de Arquelogia Classica*, 1993, Tarragona, 1994, vol. II, p. 48;
– „Colocviul internațional « *Roma Traianea* – la romanità oriental », Roma, 25–27 martie 1993, *StCercIstorV*, 45, 1994, 1, pp. 87–89;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1993”, *StCercIstorV*, 45, 1994, 4, pp. 375–385.

1995

– „Dacia Ripensis, Moesia Secunda et Scythia Minor entre paganisme et christianisme”, AUB, seria istorie, XLIV, 1995, pp. 25–32;
– colaborare la *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* – indexarea revistei pentru anii 1985–1994”, *StCercIstorV*, 46, 1995, 3–4, pp. 299–342;
– colaborare la volumul al treilea al *Lexicon of the Greek and Roman Cities and Place Names in Antiquity*, ed. A.M.Hakkert, 1995;
– „L'époque du Dominat au Bas-Danube. Présences, liaisons, influences”, în *Balcanica Posnaniensia*, 7, 1995, pp. 277–283;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1994”, *StCercIstorV*, 46, 1995, 3–4, pp. 281–290.

1996

– „Cronica cercetărilor arheologice din 1995”, *StCercIstorV*, 47, 1996, 4, pp. 421–429;
– „Începutul epocii Dominatului la Dunărea de Jos între păgânism şi creştinism”, în *Omagiu Radu Manolescu*, Bucureşti, 1996, pp. 77–84;
– „Dinu Adamesteanu à 80 ans”, *in Omaggio a Dinu Adamesteanu*, Cluj, 1996, pp. 11–15;
– „La ville en Scythie Mieneure (IV-e–VI-e s.)”, in *Omaggio a Dinu Adamesteanu*, Cluj, 1996, pp. 227–231.

1997

– „Garvăn–Dinogetia, raport 1982–1992”, în *Cronica cercetărilor arheologice, 1983–1992*, Bucureşti, 1997, pp. 34–35;
– „Tropaeum Traiani – Adamclisi, raport 1983–1992”, în *Cronica cercetărilor arheologice 1983–1992*, Bucureşti, 1997, pp. 116–120;
– „Romania” (*s.u.*), în *Encyclopedia of Early Christianity*, ed. E. Ferguson, Garland, New York-Londra, 1997², vol.II, pp. 994–995;
– „Despre Accademia di Romania din Roma”, în *Secolul XX*, 8/1997;
– „Voies de communication au Bas-Danube aux IVème–VIème s. ap. J.C.”, în *Études Byzantines et Post-Byzantines*, III, Bucureşti, 1997, pp. 29–42;
– „Scythia Minor unter Justinian”, în *Miscellanea Bulgarica*, 11, Viena, 1997, pp. 40–45;
– „O incursiune în Egiptul greco-roman”, în *Egipt. Popor şi istorie, note şi studii*, Bucureşti, 1997, pp. 49–68;
– „Cronica cercetărilor arheologice pe 1996”, *StCercIstorV*, 48, 1997, 4, pp. 373–382;
– „Mihai Sâmpetru”, necrolog, *StCercIstorV*, 48, 1997, 4, pp. 401–404;
– „Dinogetia”, 1996, în CCA/1996, Bucureşti, 1997, p. 18;
– „Tropaeum Traiani, 1996”, în CCA/1996, Bucureşti, 1997, p. 70.

1998

– „Une province chrétienne sous Justinien: la Scythie Mineure”, in *Actes du XIIIème Congrès d'Archéologie Chrétienne, Split-Poreč, 1994*, Città del Vaticano-Split, 1998, vol.II, pp. 807–822;
– „Cronica cercetărilor arheologice pe 1997”, *StCercIstorV*, 49, 1998, 3–4, pp. 291–301;
– „Gavrilă Simion la 70 de ani”, *StCercIstorV*, 49, 1998, 3–4, pp. 313–317;
– „Aspects éthniques dans la vie rurale de la Dobroudja Romaine (Moesia Inferior)”, in *La Politique édilitaire dans les provinces de l'Empire romain IIème–IVème siècles après J.-C.: Actes du IIIème colloque roumano-suisse, Tulcea, 8–15 octobre 1995, La vie rurale,* ***vici*** *et* ***villae***, Tulcea, 1998, pp. 213–228;

– „Ancyriana", (*s.u.*) in *Lexicon of the Greek and Roman Cities and Place Names in Antiquity, c. 1500 B.C – c. A.D. 500 (ed. M. Zahariade), Fasc. 4, Anatho-Aptouchos*, Amsterdam, 1998, p. 494;
– „Valurile de pământ de la Tisa la Nistru", în *Timpul istoriei,* I. *Memorie și patrimoniu.* In honorem emeritae *Ligiae Bârzu*, Bucureşti, 1998, pp. 162–166;
– „Présences égyptiennes au Bas-Danube dans les derniers siècles de l'Antiquité", in BIFAO, 98, Cairo, pp. 1–13.

1999

– „Quelques problèmes de géographie historique concernant le limes du Bas-Danube", in *Roman Frontier Studies*, XVII, 1997, Zalău, 1999, pp. 485–487;
– „Cronica cercetărilor arheologice din 1998", *StCercIstorV*, 50, 1999, 3–4, pp. 203–210.

2000

– „Prefața", Gheorghe Baltag, *Sighișoara înainte de Sighișoara*, Sighișoara, 2000;
– (editor) *Manual de istorie pentru clasa a IX-a*, ed. Corint, 2000;
– „Politica arheologică a Comisiei Naționale de Arheologie", în *Academica*, X, 2000, 3, ianuarie, p. 25.

2001

– *Istoria României în texte*, Bucureşti, edit. Corint, 2001 (texte greceşti şi latineşti traduse şi comentate);
– „Nume de străzi şi piețe din Bucureştii de până azi"*, Materiale de istorie şi muzeografie*, XV, 2001, pp. 163–167;
– „Traian, împăratul", în *Magazin istoric*, 8 (413), 2001, pp. 61–63;
– „Daco-romano per nascita, italiano per elezione", *Transylvanian Revue*, X, 2001, 2, pp. 116–121;
– „Prefața", Yann Le Bohec, *Caesar*, Bucureşti, Edit. Corint, 2001;
– „Prefața", François Decret, *Cartagina sau Imperiul Mării*, Bucureşti, Edit. Corint, 2001;
– „Prefața", Jacques Vicari, *Turnul Babel*, Bucureşti, Edit. Corint, 2001;
– „Pour une prosopographie du Haut Empire Byzantin au Bas-Danube", in *Actes du XX-e Congrès International de Byzantinologie*, Paris, 2001, vol. III, p. 172;
– (recenzie) „Pratiques funéraires dans l'Europe des XIIIème–IVème s. av. J.C.", Tulcea, 2000, *Observator cultural*, 58, 3.IV.2001, p. 17.

2002

– „Prefața", G.G.Schwentzel, *Cleopatra*, Edit. Corint, Bucureşti, 2002;
– „Etnic în mediul rural provincial roman (Moesia Inferior)", *Studii şi articole de istorie*, 67, 2002, pp. 45–56;

– „Bizanțul la Dunărea de Jos în sec. al VI-lea”, în *Istorie și ideologie*, Edit. Universității din București, 2002, pp. 13–19;
– „Thracian Horseman, a Provenance Study of Marble Sculptures from Dobrudja, Romania” (în colaborare cu Mircea Pentia, Robert H. Tykot, Liviu Nedelcu), in *Interdisciplinary Studies on Ancient Stone, Asmosia*, 5, Londra, 2002, pp. 256–262;
– „Identités et histoire récente entre Bucarest et Rome”, in AIRCRUV, 4, 2002, Venezia-București, pp. 234–242;
– *Istoria românilor*, vol. II, București, 2001, Edit. Enciclopedică, pp. 485–527 și 547–551.

2003

– „Scythia Minor unter Justinian”, in *Miscellanea Bulgarica*, 11, Viena, 1997 (2003), pp. 40–46;
– *Arheologia clasică în România. Primul secol*, Cluj, 2003 (editor și autor al unor capitole);
– „Prefața”, Philon din Alexandria, *Viața lui Moise*, Edit. Hasefer, București, 2003;
– „Fabrica lui Kyras de la Callatis” (în colaborare cu I. Barnea and M. Ionescu), în *Închinare lui P. Șt. Năsturel la 80 de ani*, Brăila, 2003, pp. 53–56.

2004

– (editor) *Istorie*, cl. a IX-a, București, Edit. Corint, 2004, 128 p.;
– (editor) *Istorie*, cl. a X-a, București, Edit. Corint, 2004, 152 p.;
– „Pour une recherche commune des Romains dans les Balkans”, în vol. *IX*^{ème} *Congrès d'Études Sud-Est Européennes*, Résumés, Tirana, 2004, pp. 161–162;
– „Autour d'un dictionnaire de L. Șăineanu, 1896”, în vol. *Permanences et ruptures dans l'histoire des Juifs de Roumanie*, Montpellier, 2004, pp. 285–290;
– „Neuf bronzes paléochrétiens” (în colaborare cu Sorin Bercea), în vol. *The Antique Bronzes: Typology, Chronology, Authenticity (The Acta of the 16-th International Congress of Antiques Bronzes, Bucharest, May 26–31, 2003)*, București, 2004, pp. 43–47;
– „Petre în Scythia Minor”. *Un prinos lui P. Diaconu*, Brăila, 2004, pp. 419–423;
– „Dinu Adamesteanu (1913–2004)”, *Ephemeris Dacoromana*, XII, 1, Roma, pp. 9–13;
– „Pour une recherche des Romains dans les Balkans”, *Ephemeris Dacoromana*, XII, 1, Roma, pp. 19–20.

2005

– „Prosopographia Scythiae Minoris nach den epigraphischen und sphragistischen Quellen von 284 bis zum 7.Jh.”, în vol. *Siegel und Siegler*, Berlin, 2005, pp. 1–29;

– „Note epigrafice”, (în colaborare cu O. Bounegru şi M. Ionescu), *Pontica* 37–38, 2004–2005, pp. 175–182;
– „Rezultate ale cercetărilor geofizice şi geomagnetice” (în colaborare cu ing. Florin Scurtu), *Pontica* 37–38, 2004–2005, pp. 453–474;
– „Evocare Ion Barnea”, *Pontica* 37–38, 2004–2005, pp. 595–600;
– „Bucureştii sfârşitului de secol XX şi demolarea unei istorii”, *in Deteriorarea tensiunii ideale în cultură şi artă*, Bucureşti, Edit. Paideia, 2005, pp. 7–10, 13, 125–128;
– „Petrus, exconsul şi logothet” (în colaborare cu Fl. Topoleanu), *Peuce*, II (XV), Tulcea, 2004, apărut 2005, pp. 297–301;
– „Tidig Kristendom i Rumänien”, in *Guldskatter Rumänien under 7000 år*, Stockholm, 2004, pp. 79–82;
– (editor) R.Netzhammer, *Antichităţile creştine din Dobrogea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, 209 p.

2006

– „Tropaeum Traiani” (pliant A3), text şi ilustraţie, aranjament grafic, Iuliana Barnea, Editura Academiei Române, cu finanţarea Muzeului de Istorie Naţională şi Arheologie Constanţa;
– *Istorie*, manual, clasa a XI-a, 128 p., coordonator, Edit. Corint, 2006;
– „Actul de înfiinţare a Societăţii de Studii Clasice din România”, în *Studii clasice*, XL–XLI/2004–2005, pp. 303–308;
– „Neue Quellenkunde: un capitol nou de geografie istorică antică la Dunărea de Jos”, în *Festschrift für Vladimir Iliescu*, Galaţi, 2006, pp. 175–178.

2007

– „Despre Tropaeum Traiani. Oraşul antic”, în *Dacia Augusti Provincia. Crearea provinciei. Actele simposionului din 13–14 oct. 2006, Muzeul Naţional de Istorie a României*, ed. E.S. Teodor şi O. Ţentea, Bucureşti, 2006, pp. 411–415;
– „Sur la rivière de l’Olt. Bref aperçu de géographie historique”, în *In honorem Gh. Popilian*, Craiova, 2006, pp. 78–80;
– „Eroul cavaler / Le héros cavalier”, în vol. *Studia historiae et religionis Daco-Romanae, in honorem S. Sanie*, Bucureşti, Edit. Academiei Române, 2006, pp. 99–103;
– *Istorie*, manual pentru clasa a XI-a, ediţia a doua revăzută, Bucureşti, Edit. Corint, 2007, coordonator;
– *Istorie*, manual pentru clasa a XII-a, Bucureşti, Edit. Corint, 2007, 128 p., coordonator;
– „Masacrele de la Vinniţa”, în *Arhivele Totalitarismului*, an XV, nr. 54–55, 1–2 / 2007, pp. 10–14.

2008

– Editor al nr. XLII–XLIV, 2006–2008, al revistei *Studii clasice*, Bucureşti, Edit. Academiei Române, 2008, 268 p.;
– „Dinogetia", în *Istros*, XIV, Brăila, 2007, pp. 41–44;
– „Dinogetia, un problème de géographie historique", in *Proceedings of the International Colloquium*, *Galaţi, 10–12 May 2007, on the „Important Sites from the Pre-Roman and Roman Time on the Lower Danube Valley (4-th c. BC–4-th c. AD)*, Brăila, 2007, pp. 41–45;
– „Două vieţi paralele: Vasile Pârvan şi Raymund Netzhammer", in *Zargidava*, VII, Bacău, 2008, pp. 28–33;
– „Relations interconfessionnelles en Roumanie en suivant le « Journal » de R. Netzhammer", dans les *Travaux de la Commission Mixte Roumaine-Bulgare d'Histoire de Bucarest, 10 sept. 2007*, in RESEE, XLVI (1–4), 2008, pp. 509–512;
– „Contribuţia lui Raymund Netzhammer la arheologia creştină şi la istoria paleocreştinismului la Dunărea de Jos", în vol. *Unirea Dobrogei – 130 de ani*, Bucureşti, Edit. Semne, 2008, pp. 137–147;
– „Prefaţa", D.S. Merejkovski, *Moartea Zeilor*, *Romanul lui Iulian Apostatul*, Bucureşti, Edit. Sigma, 2008;
– „Prefaţa", Eugen Cizek, *L'empereur Titus*, Bucureşti, Edit. Paideia, 2006, 240 p., recenzie în *Studii clasice*, XLII–XLIV, 2006–2008, p. 231.

2009

– „Contributo di Raymund Netzhammer all'acheologia cristiana e alla storia paleocristiana dal Basso Danubio", RESEE, XLVII, 2009,1–4, pp. 191–199;
– „Bucureşti, 1978–1988. O istorie parţială a celor mai grave distrugeri", în *Studii şi articole de istorie*, LXXIV, 2009, p. 50–58. (coordonator al volumului, alături de Paul Dominte);
– „Dunărea nu separă, ci leagă tot timpul", interviu în *Ziarul Lumina*, 19.X.2009, pp. 8–9;
– Interviu privind cercetările preventive, în *Financiarul* din 19.X.2009, p. 10;
– „Durostorum et le monde de celtes", în *Cultură şi civilizaţie la Dunărea de Jos*, XXIV, 2008, pp. 171–175.

2010

– „Tropaeum Traiani. Monument şi propagandă" (în colaborare cu Adriana Panaite), *Caiete ARA* 1, 2010, pp. 223–234.

2011

– *Primul secol de arheologie în România* (coordonator, editor şi coautor), Bucureşti, Edit. Acad., 2010, 150 p.;

– „Orient et Occident au Bas-Danube", *in Orient și Occident* (vol. III), din *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, XXVIII, Călărași, 2011, pp. 5–6;
– „Dinu Adamesteanu, 1913–2004. Evocare la șapte ani de la plecarea spre cei drepți", în *Zargidava*, X, Bacău, 2011, pp. 149–158;
– „Basilique épiscopale d'Histria. Proportions" (în colaborare cu Iuliana Barnea), în vol. *Antiquitas Istro-Pontica*, Cluj-Napoca, Edit. Mega, 2010, pp. 517–519 + 2 pl.;
– „Cuvânt înainte", la vol. *Alexandru Madgearu, Istoria militară a Daciei post-romane 275–614*, Târgoviște, Edit. Cetatea de Scaun, 2011;
– „Ion Barnea, 1913–2004", în *Annuario del'Istituto Italo-Romeno di Studi Storici*, V, 2008, Cluj–Roma, pp. 61–74;
– *Studii clasice* (editor), revista Societății de Studii Clasice din România, XLVI/2010, București, Edit. Academiei Române, 232 p.;
– *Tropaeum Traiani* III. *Tezaurul de denari romani imperiali*, Editura Academiei Române, București, 2011.

2012

– *Studii clasice*, XLVII, București, Edit. Academiei Române, 2011, editor coordonator și coautor;
– „Emil Condurachi și viața arheologică românească", în vol. *Antidoron. Centenarul acad. Emil Condurachi (1912–2012)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2012, pp. 59–62;
– „De la Zosimos la... Zosimos", în vol. *Armele Atenei* (dedicat dnei prof.univ. Zoe Petre), Edit. Tritonic, 2012, pp. 211–220.

2013

– „Traci și daci în politica PCR (1975–1989)", SAI, LXXX, București, 2013, pp. 16–22;
– „Căile de comunicație la Dunărea de Jos în sec. IV–VI p. Chr.", în vol. *Miscellanea in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciucă septuagenarii,* Brăila–Pitești, Edit. Istros, Edit. Orgessos, 2–13, pp. 35–44;
– „De la Dinigetia la Dinogetia", în vol. *In memoriam Acad. Florin Constantiniu. Smerenie. Pasiune. Credință,* îngrijit de Laurențiu Constantiniu, București, Edit. Enciclopedică, 2013, pp. 76–83;
– „Despre Forul lui Traian din Roma", în vol. *Melliferae Magistrae. In honorem Gabrielae Creția,* Edit. Universității din București 2013, pp. 37–39;
– „Vestigii paleocreștine din sec al IV-lea la Dunărea de Jos", în *Zargidava*, XII, Bacău, 2013, pp. 58–75;
– „Le trophée de Trajan et la colonne de Rome", in *Dossier d'Archéologie*, nr. 359, sept.–oct. 2013 , pp. 42–49.
– „Les monnaies de Trajan du trésor de Tropaeum Traiani", *ibidem*, pp. 66–69;
– „Sur les Celtes au Bas-Danube", în *Studii de preistorie* 10, București, MNIR, 2013, pp. 221–225;

– „Cuvânt înainte” la vol. Renata Tatomir, *Hermetism și tehnici hermetice în câteva provincii răsăritene ale Imperiului Roman, sec. I–III*, Edit. Universității din București, 2013, pp. 11–12.

2014

– „Alexandru Suceveanu 11 Mars 1940 – 23 Mai 2013”, în *Zargidava*, XIII, Bacău, 2014, pp. 284–286;
– „Alexandru Suceveanu *(March 11, 1940 – May 23, 2013),* MCA, Serie nouă, X, 2014, București, Edit. Academiei Române, pp. 15–16;
– „Elève à Bucarest 1951–1962”*,* în vol. *Roumanie, Israël, France: Parcours Juifs. Hommage au professeur Carol Iancu*, Paris, Honoré Champion Éditeur, 2014, pp. 451–455;
– „Rapoartele anuale de cercetări arheologice sistematice de la Adamclisi / *Troapeum Traiani* și *Dinogetia*/Garvăn (2011–2014)” în seria *Cronica cercetărilor arheologice*, SCIVA;
– „Primii douăzeci de ani de formare la « Școala Română din Roma »”, în *Studii de istorie*, III, Brăila, Muzeul Brăilei, Edit. Istros, 2014, pp. 233–250.

2015

– „Bizanțul la Dunărea de Jos în sec. al VI-lea”*, Zargidava*, XIV, Bacău, 2015, pp. 102–111;
– „Trophée de Trajan (*Tropaeum Traiani*) el la Colonne Trajane de Rome”, în vol. *Colonne Trajane et trophées Romains*. București, Edit. Academiei Române, 2015, pp. 153–165.

2016

– „Despre *Tropaeum Traiani*. Orașul antic”, în vol. *Gheorghe Papuc LXX*, *om al cetății* (vol. omagial), Constanța, Edit. Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, 2016, pp. 63–67;
– „Masacrele de la Vinnița, 1937–1939, *Zargidava*, XV, Bacău, 2016, pp. 245–250.

2017

– „Erudiție, competență, sensibilitate”, în vol. *Amintiri despre Petru Creția*, Cluj-Napoca, Edit. Școala Ardeleană, 2017, pp. 54–55.

2018

– „*In memoriam* Zoe Petre (23 VIII 1940–1 IX 2017)”, în SAI, LXXXV, 2018;
– „*Cuneus equitum II Stablesianorum la Sucidava (Moesia Secunda)*”, (în colab.), *Pontica* LI, 2018, p. 213–221.

Iuliana BARNEA

IN MEMORIAM ALEXANDRI BARNEA

UN VRAI ET RESPONSABLE HISTORIEN

Cette année, au début du mois de mai, on a reçu la triste et surprenante annonce de la disparition d'Alexandru Barnea, spécialiste reconnu de l'archéologie romaine. On a toujours l'espoir que le temps ne passera pas et que la fin ne viendra jamais. La disparition de notre professeur, Alexandru Barnea, c'est comme un conte coupé bref. Juste avant le transfère en ligne des cours, nous nous sommes rencontrés à l'Université et, comme toujours, après les affaires quotidiennes, nous sommes passés aux histoires qu'il adorait raconter sur le Bucarest d'antan, sur sa famille dans les années du communisme, sur maintes choses dont il était un conteur hors pair, plein d'humour, de chaleur et serein même au moment où il évoquait des épisodes tragiques.

Son esprit de causeur et sa capacité remarquable de se rappeler les moindres détails et de les mettre en valeur évoquent certes l'œil fin de l'historien et également une préoccupation pour cultiver les relations interhumaines presque oubliée aujourd'hui dans les milieux académiques. C'est une générosité qu'il montrait sans nécessairement distinguer entre ses anciens collègues et les plus jeunes qui, par la suite, ont pu tirer profit de sa présence quasi journalière à l'Université et de ses conseils. Il était admirable dans sa volonté de ne pas céder aux fragilités qui s'étaient accumulées les dernières années et de continuer, par communications et publications, sa vie scientifique et ses activités dans les nombreuses associations professionnelles dont il était membre au niveau dont il nous avait habitués jusqu'au dernier moment. On ne peut pas s'arrêter autant qu'elle le méritait sur la gentillesse dont il faisait preuve envers les plus jeunes, des étudiants en première année ou des doctorants sur le point d'achever leur thèse. Toujours présent parmi eux, et surtout au moment où ils présentaient les résultats préliminaires de leurs recherches, il ne ratait jamais l'occasion de prendre la parole et de rajouter des mots d'encouragement aux suggestions faites par rapport aux points sensibles de ce qui avait été dit.

Il jouait d'ailleurs d'un grand avantage, moins évident chez les nouvelles générations qui s'approchent de l'archéologie romaine chez nous, à savoir les compétences linguistiques. Diplômé de Lettres Classiques en 1967, il n'a jamais cessé d'évoquer sa formation initiale qui lui avait ouvert l'accès à l'analyse directe des sources écrites à l'appui de son activité centrale d'historien et archéologue et qui s'est manifestée en plusieurs publications d'épigraphie, de sphragistique et de toponymie ancienne. À ses compétences en latin, grec et hébreux, se rajoutait un arsenal indispensable de langues étrangères modernes maîtrisées.

Depuis 1968, son activité se développa dans le cadre de l'Institut d'Archéologie « Vasile Pârvan » de Bucarest et simultanément, à partir de 1992, à la Faculté d'Histoire de l'Université de Bucarest dont il fut le doyen entre 1996 et 2004. La qualité de son activité scientifique fut rapidement reconnue et, en 1979, on lui accorda le prix « Vasile Pârvan » de l'Académie Roumaine pour un ouvrage rédigé en collaboration, *Tropaeum Traiani. Cetatea* (vol. I., Edit. Academiei, 1979). Cet ouvrage se concentrait sur le point focal de son activité d'archéologue, la cité de Tropaeum Traiani. À part les interventions et les publications variées qui ont pris comme sujet de différents aspects en rapport avec ce site, Tropaeum Traiani a joué un autre rôle important. De nombreuses générations d'étudiants ont pris contact avec l'archéologie sur ce site et ont choisi de poursuivre une carrière en archéologie à la suite des expériences professionnelles et personnelles à l'intérieur du groupe formé par Alexandru Barnea et ses collaborateurs, Adriana Panaite (l'Institut d'Archéologie « Vasile Pârvan »), Carol Căpiță et le regretté Cristian Olariu (les deux, de l'Université de Bucarest). Au-delà de l'importance du site Tropaeum Traiani dans la carrière scientifique d'Alexandru Barnea, il faut souligner le fait que son activité d'archéologue s'est développée au fil du temps dans maints chantiers de fouilles : à Dinogetia, de manière aussi systématique que pour Tropaeum Traiani, à Noviodunum, Histria, Callatis, Beroe, pour nous limiter à quelques exemples qui montrent jusqu'à quel point il fut en fait, sans exclure d'autres espaces, archéologue de l'entière Dobroudja.

La Dobroudja romaine, l'ouvrage publié en 1991 avec son ami et collègue Alexandru Suceveanu, fruit de leurs thèses de doctorat et d'une collaboration plus ancienne, mit en évidence son orientation vers l'époque tardive de la présence romaine dans la région. Un élément particulièrement important pour son approche de cette période tardive fut l'attention accordée, sur les pas de son père, Ion Barnea, au christianisme au Bas-Danube. Parmi les productions les plus importantes relatives à ce sujet, on compte les contributions fournies aux grands instruments de travail, tel *Encyclopedia of Early Christianity* (vol. II, ed. E. Ferguson, New York-London, 1997), et l'édition de la traduction en roumain de l'ouvrage de R. Netzhammer paru en 1918, *Antichităţile creştine din Dobrogea* (Edit. Academiei, Bucureşti, 2005). Son investissement scientifique et son attachement vivement ressenti pour le domaine de l'histoire du christianisme, et globalement pour l'histoire des religions à l'Antiquité, furent indéniablement reconnus en 1999. Cette année-là, le premier jour de la visite en Roumanie du Pape Jean-Paul II, Alexandru Barnea fut chargé de présenter à Sa Sainteté l'exposition *Creştinismul pe teritoriul României. Primul mileniu*, organisée par le Musée National Cotroceni.

Historien et archéologue de la Dobroudja romaine, Alexandru Barnea avait entamé, à part les préoccupations constantes pour l'histoire du christianisme au Bas-Danube, un intérêt soutenu pour l'archéologie biblique et l'histoire des Juifs. Cet intérêt, concrétisé dans les années récentes par des cours offerts à la Faculté de Lettres de l'Université de Bucarest dans le cadre du Goldstein Goren Center for Hebrew Studies, s'était articulé autour de sa participation à partir de 2003 aux fouilles

archéologiques de Hatzor, en Israël, précédée par des stages à l'Institut français d'archéologie orientale du Caire (1995,1998). Il faut de nouveau rappeler sa générosité envers ses jeunes élèves, car à cette occasion aussi, il n'hésita pas à donner à ses jeunes collaborateurs la possibilité de tirer profit des initiatives qu'il avait prises.

Un vrai et responsable historien, Alexandru Barnea sût saisir les enjeux de l'archéologie à l'époque contemporaine. Un premier volet fut représenté par des publications dédiées à l'histoire de l'archéologie dont un élément précieux fut l'intégration des évolutions particulaires de la science dans les époques où elles avaient pris contour. Dans ce sens, on rappelle le volume dédié à l'archéologie classique en Roumanie qu'il a coordonné (*Arheologia clasică în România: primul secol*, Cluj, 2003). Un second volet concerne les publications qui visaient les présences et les exploitations politiques des monuments antiques sur le territoire de la Roumanie à l'époque contemporaine avant et après la Révolution de 1989 (publications en collaboration avec Adriana Panaite).

Finalement, Alexandru Barnea fut l'un des membres fondateurs de l'Institut Roumain d'Histoire Récente. Ses préoccupations pour le *here and now* démontrent jusqu'à quel degré il avait compris que la mission d'un historien et archéologue de l'Antiquité ne consiste pas dans le divorce de la réalité présente et l'isolement dans un temps et espace à part, mais dans la poursuite des savoirs, y inclus des ceux qui relèvent de l'époque contemporaine, avec la subtilité intellectuelle formée dans l'étude des époques passées et le filtre de l'historien appliqué à sa propre expérience de vie.

Avec Alexandru Barnea et d'autres membres de sa génération, passent dans l'au-delà des vertus propres aux véritables professeurs. Il s'agit de ceux qui ont toujours compris que le savoir ne suffit pas dans l'absence des réseaux d'émotions et de la culture de l'investissement personnel raisonné qui attachent les jeunes à leurs activités et aux groupes dans et avec lesquels ils vont évoluer. Il reste dans nos mémoires avec toute sa chaleur, son esprit généreux, son optimisme et la dévotion pour la science qu'il montra jusqu'au dernier jour.

Alexandra LIȚU

ULTIMELE DOUĂ ÎNTÂLNIRI ALE MELE CU ALEXANDRU BARNEA

Pe Alexandru Barnea l-am cunoscut cu mai bine de o jumătate de veac în urmă, pe când eu manifestam un interes aparte pentru unele cursuri de limbi clasice predate la Facultatea de Limbi Romanice, Clasice şi Orientale – cum cred că se numea pe atunci – din cadrul Universităţii din Bucureşti, unde el era student. Facultatea se afla la etajul al II-lea al scărilor dinspre răsărit care porneau din marele hol de marmură, cu acces direct prin strada Edgar Quinet, al clădirii centrale a Universităţii, aflate în faţa statuilor din centrul oraşului. Facultatea de Istorie, pe care o frecventam eu, ocupa etajele al III-lea şi al IV-lea ale aceluiaşi edificiu.

Mulți ani au trecut de atunci. De-a lungul acestui îndelungat răstimp, ne-am revăzut din când în când și după terminarea studenției, mai ales că sediul Institutului de Studii Sud-Est Europene, unde eram angajat eu, a fost situat până în anul 1982 în imediata vecinătate a unuia dintre cele două sedii ale Institutului de Arheologie, unde activa nu numai Săndel, cum i se spunea lui Al. Barnea printre apropiați, ci și tatăl său Ioan Barnea, reputat istoric al antichităților creștine din România, bizantinist și cunoscător avizat al sigiliilor bizantine descoperite la noi, aflat în strânse legături cu profesorul Werner Seibt de la Viena. Și pe I. Barnea l-am cunoscut foarte bine, mai ales prin activitatea Societății Române de Studii Bizantine.

După 1990, când unii cercetători din cele două Institute menționate mai sus s-au transferat la Facultatea de Istorie, legăturile mele cu Alexandru (sau Săndel) Barnea au devenit și mai strânse, până în anul 2009, când subsemnatul a fost „lăsat la vatră" atât din Facultate, cât și din Institut, mai apoi. Săndel a continuat însă să mă frecventeze, în ciuda momentelor mai dificile prin care treceam eu în acei ani. Ne vedeam din când în când, întrucât obișnuiam să mai lucrez în Biblioteca Facultății cu care eram familiarizat de decenii. Îmi amintesc foarte bine ultimele două întâlniri pe care le-am avut cu el, una în toamna anului 2019, iar cealaltă în iarna următoare.

Prima dintre cele două întâlniri a avut loc cu totul întâmplător, chiar în holul de marmură de la parter al Facultății de Istorie, unde se află ascensorul. Mi-am exprimat bucuria de a-l revedea, mai ales că profitam de ocazie pentru a merge cu liftul până le etajele al IV-lea și al II-lea, unde se află Sala de lectură a Bibliotecii, întrucât eu nu aveam o cheie digitală din cele recent introduse atunci, iar Secretariatul nu mai avusese una și pentru mine. La vreo trei ore după ce mă instalasem în Sala de lectură, Săndel a revenit, aducându-mi și mie o cheie, pe care o copiase după a sa, la un atelier din apropiere. Nu știam că era posibil acest lucru, dar e evident că mă bucur în continuare de această binefacere colegială.

Ajung astfel la ultima noastră întâlnire, de această dată aranjată telefonic, prin ianuarie 2020. Întrucât aveam nevoie de textul contribuției ce-mi apăruse în volumul omagial *Moesica et Christiana. Studies in Honour of Professor Alexandru Barnea* (Brăila, Edit. Istros, 2016), l-am rugat să-mi trimită întregul text al contribuției mele prin xerox sau internet. Sigur că a fost întru totul de acord, dându-mi însă întâlnire pentru o zi următoare, tot la Facultate. Firește că atunci m-am dus să-l caut la Catedra (sau Departamentul) de Istorie Veche. La momentul respectiv, stătea de vorbă cu un coleg mai tânăr din Facultate. Întrevederea mi-a produs o mare bucurie, în fapt o a doua surpriză deosebit de plăcută, întrucât îmi adusese nu copia textului solicitat, ci întreg volumul omagial. Mi l-a făcut cadou, chiar și cu dedicație. Îl păstrez printre cărțile de suflet, mai valoroase, din biblioteca mea. Cu acel prilej, am fost încântat să-i promit că atunci când vremea se va încălzi, adică în vara anului 2020, va fi invitatul meu la o bere în oraș.

Între timp a apărut pandemia de coronavirus, cu tot cortegiul ei de situații neplăcute unanim cunoscute, până la sfârșitul primei treimi a lunii mai, când atât

un telefon, cât şi un mesaj trimis anterior pe internet, dar pe care nu-l văzusem, îmi dădeau trista şi totalmente neaşteptata veste că în chiar acea zi avea loc înmormântarea lui Al. Barnea, cu un număr foarte restrâns de participanţi, conform rigorilor impuse de starea de urgenţă. Dar nu covidul, ci alte suferinţe îl trecuseră pe bunul nostru coleg, fost decan al Facultăţii de Istorie (în perioada dintre anii 1996 – 2004), într-o lume mai bună, poate mai apropiată sensibilităţilor şi formaţiei sale intelectuale, aceea a eonilor gnostici, a simbolurilor neoplatonice cu care se simţea poate mult mai familiarizat.

Sigur că în aceste condiţii invitaţia mea nu se mai poate realiza, decât, poate, în mod virtual, pe calea unui parastas. Cum el a plecat dintre noi, sper să-l reîntâlnesc pe celelalte tărâmuri. Oricum, momentul acela nu-mi pare a fi prea îndepărtat. Raportat la scara veşniciei, el va veni chiar mult mai repede. Iar atunci când va veni, pentru amândoi Pământul va părea drept o parte inferioară a Cerurilor, iar berea pământească, un surogat de ambrozie.

Tudor TEOTEOI

UN ERUDIT PE CARE SOARTA NI L-A ÎMPRUMUTAT PENTRU O VREME

Neputincioşi în faţa destinului, ne rămâne să lucrăm cu cele ce ne sunt la îndemână pentru a păstra amintirea despre un mare erudit şi un om deosebit, pe care soarta ni l-a împrumutat pentru o vreme, demonstrându-ne cum se pot întrupa laolaltă dorinţa de cunoaştere, seriozitatea şi rigoarea, bunătatea şi modestia. Profesorul Alexandru Barnea ne-a oferit enorm de mult ca dascăl, ca decan, ca sprijinitor direct al activităţii ştiinţifice din Facultatea de Istorie şi Centrul de Istorie Comparată a Societăţilor Antice. Ne-a arătat un model de viaţă în care virtutea însoţea zilnic gesturi şi fapte umane sau civice, demersuri educaţionale sau de cercetare academică. Dialogul cu Profesorul devenea prilej de împărtăşire cu mărinimie a unui crez metodologic – contextualizare plină de analize, comparaţii şi rafinamente lingvistice. Cu doi ani în urmă, de pildă, vorbind despre arta trofeului de la Adamclisi, Profesorul a adunat în doar câteva fraze direcţii comparative ale artei romane din Dobrogea cu arta capitalei, descoperiri de inscripţii greceşti din aria cetăţii romane de la Tropaeum Traiani care mărturisesc folosirea pentru zeii adoraţi a epitetelor arhaice sau existenţa structurilor rurale de conducere locală, inserând experienţele proprii de epigrafist şi menţionându-şi profesorii şi colaboratorii. Uimitor de multe se puteau afla punând o singură întrebare! Rememorând aceste clipe de îmbogăţire spirituală şi transmiţându-le urmaşilor, îi vom păstra o vie amintire.

Florica (BOHÎLŢEA) MIHUŢ

AM FOST COLEGĂ CU ALEXANDRU BARNEA...

Am fost colegă de facultate cu Alexandru Barnea, cu Sandu; adică el era „mai mic" decât mine cu doi ani (intra în anul I când eu intram în al III-lea), deşi, ca vârstă, cu mai puţin de un an. Aşa că, oficial, nu aveam cursuri comune. Ne întâlneam însă în locurile cele mai frumoase, cele în care cu adevărat am crescut noi, cu profesori minunaţi pe care-i purtăm în inimă şi acum. La Filologie Clasică erau tot felul de cursuri facultative, ieşite din comun – uneori trebuiau păzite cu grijă să nu le desfiinţeze „regimul": sanscrită, armeană veche, daco-moesiană, ebraică... Mai era şi Cercul studenţesc al clasiciştilor, apoi, când „am crescut", Societatea de Studii Clasice. Acolo ne întâlneam, discutam, „puneam ştiinţa la cale!".

A fost apoi o vreme când ne întâlneam mai rar, pentru că Sandu a luat-o spre istorie. Cercetările lui Alexandru Barnea în acest domeniu, activitatea de arheolog, au contribuit enorm la cunoaşterea primului mileniu creştin pe teritoriul a ceea ce e azi România. A urmat şi perioada de arheologie biblică – invitat de specialiştii din Israel a participat la săpăturile de la Hatzor.

În paralel, după 1990, a putut fi şi profesor la Facultatea de Istorie (înainte n-avea „origine" destul de „sănătoasă"). Era admirat şi iubit de studenţi, ştiind să-i atragă spre domeniul său, să-i determine pe unii să-i fie colaboratori. A fost şi mulţi ani Decan, nu doar cu talent organizatoric, ci reuşind să aducă facultatea pe un făgaş nou, după anii comunismului: noi, filologii, ziceam pe atunci că Facultatea de Istorie s-a făcut prietenoasă şi cu noi...

S-ar putea spune multe. Îndemn pe oricine să-i citească CV-ul: va rămâne copleşit.

Chiar în vremea când ne întâlneam mai rar, era aceeaşi bucurie, fără vorbe multe: ştiam că în lucrurile esenţiale gândeam la fel.

Extrem de competent, dar fără ifose, gânditor profund fără ostentaţie, înzestrat cu un umor remarcabil, dar sobru în manifestări. Şi, mereu, fără voite exteriorizări, având o adâncă, statornică bunătate, căldură umană. Aşa era şi când ne-am reîntâlnit, acum nu multă vreme, cu aceeaşi bucurie, la reînnoita Societate de Studii Clasice...

Am certitudinea – bazată pe speranţă – că atunci când a plecat de aici, a fost întâmpinat şi Acolo cu drag: *Euge... Intra in gaudium Domini tui!*

Maria Francisca BĂLTĂCEANU

ÎN PRIMĂVARA LUI 2001...

În primăvara lui 2001 am putut, cu sprijinul DAAD-ului, să dau curs invitaţiei Facultăţii de Istorie de a ţine un seminar asupra genezei universităţii europene. Decan era Sandu Barnea, pe care-l revedeam după aproape 30 de ani: neschimbat, cu aceeaşi vioiciune şi spontaneitate în limbaj şi comportament. Ne-am îmbrăţişat cu căldură. Fără nicio punte, fără urmă de stinghereală am

reintrat imediat pe aceeaşi lungime de undă. Am putut constata foarte repede că biroul lui decanal nu era nici sală de tron, nici oficină de conţopişti. Era însufleţit, era un loc al inteligenţei şi comunicării eficiente pentru staff şi, în aceeaşi măsură, pentru studenţi şi administraţie. Asta a fost o revelaţie pentru mine, în cras contrast cu ceea ce trăisem până atunci atât în ţară, cât şi în Occident. Sandu era abordabil în orice moment, chiar între zece alte solicitări, fără să-mi lase impresia că-l pisălogesc. A fost o excelentă premisă pentru reuşita contactului cu cursanţii şi cu mai tinerii colegi, între care mi-am făcut repede prieteni de durată, până astăzi. Ne-am revăzut şi în cursul anilor care au urmat, din păcate destul de rar, asta din motive obiective. Mai cu seamă în cadru academic… De fiecare dată ne-am simţit mai departe legaţi de aceeaşi caldă prietenie, de aceeaşi potrivire în opinii şi judecăţi pe diverse teme de ieri şi de azi. Încă un drag *sodalis* care dispare, dar nu din memoria mea şi a multor altora.

Alexandru CIZEK

AM PIERDUT UN MARE CLASICIST...

În anul 1962 am reuşit la concursul de admitere în Facultatea de Studii Clasice a Universităţii Bucureşti. Între cei 20 de studenţi era şi Săndel Barnea cu care m-am împrietenit. Era un tânăr inteligent, cultivat, generos şi cu mult umor. Pasionat de cercetarea limbii latine şi a celei eline, se preocupa de descifrarea enigmelor istoriei acestei culturi şi influenţei asupra formării limbii române.

Îşi respecta colegii şi era dispus totdeauna să le fie de ajutor.

Repartizaţi amândoi la Biblioteca Centrală de Stat, am început studiul manuscriselor şi cărţilor vechi. După un an, el s-a transferat la Institutul de Arheologie, dar am continuat dialogul în probleme profesionale, cu aceleaşi sentimente care ne-au legat mereu. În cariera lui ulterioară a dovedit calităţile deosebite cu care fusese înzestrat şi pe care le cultivase, obţinând rezultate meritorii, atât în cercetare cât şi în educaţia tinerilor care au ales să studieze istoria şi civilizaţia antice.

Am pierdut un mare clasicist şi un prieten drag.

Dumnezeu să-l ţină în lumină!

Mariana IOVA

ALEXANDRU BARNEA
AUX PORTES DE L'ORIENT

Elégant, le verbe succinct et précis, Alexandru Barnea aura été une grande figure de l'enseignement historique roumain. Étudiante ayant choisi la spécialité « histoire ancienne universelle », j'ai suivi ses enseignements tout au long de mon cursus, au début des années 1990. Nos cours « de spécialité » s'enchainaient sur

quatre heures, temps qui donnait au Maître la possibilité de développer et d'approfondir la thématique qui portait pour l'essentiel sur l'histoire et l'archéologie du christianisme primitif. En bon historien, Alexandru Barnea nous exposait aussi bien les textes anciens que les inscriptions et les vestiges de la culture matérielle. Enseignement complexe s'il en est, témoignant de ce que j'aime appeler « l'école roumaine d'histoire ». C'est cette école qui ignore le cloisonnement selon le domaine d'étude et la catégorie des sources – à savoir les textes aux philologues, les inscriptions aux épigraphistes et les objets aux archéologues – à laquelle je me suis efforcée de demeurer scrupuleusement fidèle lorsque je parcourais d'autres horizons historiographiques.

Savant reconnu pour ses travaux portant sur l'histoire romaine et le christianisme primitif, Alexandru Barnea s'est beaucoup intéressé à l'histoire juive. Celle-ci ne constituait pas, dans sa conception, un domaine à part – à l'encontre de la vision commune – mais faisait partie intégrante de la réalité romaine et était un facteur capital dans la naissance du christianisme. Il fut parmi ceux qui ont le plus soutenu le développement et l'enracinement des études juives dans le paysage universitaire roumain. Enseignant au Master des études juives de l'Université de Bucarest, coordonnateur de doctorat – par exemple sur les interférences culturelles dans ville antique de Beth Shean –, participant aux fouilles de Hatzor, invité à l'Institut français d'archéologie orientale du Caire, participant assidu aux séances de l'Atelier d'études juives déroulé dans les années 2000 à Bucarest, Alexandru Barnea peut, selon moi, être considéré un « orientaliste » accompli, dans la meilleure acception du terme.

Toujours présent, toujours une référence pour les antiquisants roumains. Mon dernier souvenir personnel avec le Maître remonte à septembre 2019, au Congrès des études sud-est européennes et, dans la bibliothèque de la Faculté de lettres, lors de l'ouverture de l'École d'été d'études byzantines. Dernière photo, derniers projets communs. La grâce toujours.

Mădălina VÂRTEJANU-JOUBERT

DUMNEZEU SĂ VĂ ÎNALȚE!

Primele mele amintiri despre distinsul Profesor Alexandru Barnea sunt din ultimul an de facultate, de la un curs special de istorie antică. M-au impresionat de la început gentilețea, distincția, răbdarea și echilibrul cu care aborda fiecare problemă pe care i-o adresau studenții. Peste câțiva ani drumurile ni s-au intersectat din nou și am avut imensa onoare ca domnul Profesor Barnea să accepte să mă îndrume la studiile de doctorat. Îi solicitasem opinia cu privire la posibilitatea de a realiza o cercetare relativ rară în Romania de la acea vreme cu privire la zeul Thoth egiptean și Hermes Trismegistos. Fără să ezite, m-a încurajat pe acest drum, iar din acel moment am contat pe sugestiile și pe sprijinul profesional generos al Domniei

Sale. A fost unul dintre foarte puținii specialiști de elită din zona academică și universitară care a crezut în mine și în proiectele mele (toate îndeplinite!) și m-a susținut necondiționat și atunci când, într-o perioadă de convulsii instituționale, mi-am asumat directoratul Institutului de Studii Orientale, într-o încercare temerară, donquijotească, nu numai de a-l salva, ci de a-i reda prestigiul și a-l impune pe plan național și internațional. Din păcate, imixtiunea politicului în zona academică a fost, și în acest caz, fatală acestui demers instituțional bine-intenționat… Dar chiar și așa, domnul Profesor a crezut în continuare în toate proiectele mele, cu aceeași generozitate: îmi amintesc doar de ultimul – studierea colecției de antichități egiptene de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" – și îmi pare foarte rău că nu a mai apucat să vadă primele studii publicate…

Am admirat la domnul profesor Alexandru Barnea dedicația științifică și spiritul curios. Avea o disponibilitate uluitoare de a participa la viața academică, fiind pasionat de tot ceea ce însemna marea cultură națională și internațională, cu precădere Antichitatea greco-romană, atât de dragă spiritului Domniei Sale. De fiecare dată când am organizat evenimente științifice naționale și internaționale a fost prezent și a susținut, cu bunăvoință și generozitate, fiecare acțiune, fiecare proiect. A devenit curând un colaborator constant și foarte drag, susținând moral și acordând cu generozitate girul personalității Domniei Sale fie asupra activităților academice, fie asupra proiectelor editoriale. A acceptat, cu mare bunăvoință și generozitate, să scrie un cuvânt introductiv la cartea mea despre *Hermetism și tehnici hermetice în câteva provincii răsăritene ale Imperiului Roman. Sec. I–III* și să participe, de fiecare dată, la lansările cărților mele: *Introducere în egiptologie*; *Antichități egiptene*; *O perspectivă științifică asupra arborelui sefirotic* și a tuturor volumelor colective pe care le-am lansat.

Între ultimele colaborări, domnul Profesor Barnea a participat la edițiile Conferinței Internaționale *Dialogul Est-Vest* pe care le-am organizat la Universitatea Hyperion, prilejuri cu care și-a etalat atât erudiția, cât și spiritul luminos, blând și prietenos, deopotrivă cu iluștrii invitați din străinătate, cât și cu mai tinerii colegi români, uimindu-i pe toți, inclusiv cu știința de a vorbi atât de multe limbi. Mereu cu o vorbă bună, tolerantă sau împăciuitoare, domnul profesor Alexandru Barnea a ajutat întotdeauna, cât a putut, și-a susținut colegii și a avut o viață profesională dedicată arheologiei și învățământului universitar.

Datorită Domniei Sale am avut șansa de a ajunge, în calitate de bursier, la Institutul Francez de Arheologie Orientală din Cairo și de a cunoaște un alt cercetător și profesor român de talie internațională, un om de o rară calitate și erudiție, pe domnul profesor univ. dr. Alexandru Avram, datorită căruia mi-am finalizat studiile doctorale.

Cu mare regret, am aflat, în urmă cu câteva luni, de plecarea nedrept de prematură a domnului Profesor Alexandru Barnea, mentorul meu în profesie.

Sunt oameni – între care și domnul Profesor Alexandru Barnea – a căror viață și dedicație profesională, ale căror spirite luminoase și suflete generoase ar trebui să dureze și să reziste mult mai mult în această lume, chiar dacă tot ceea ce există este supus trecerii ineluctabile...

Drum deschis în Lumina eternă cu care vă identificați, stimate Domnule Profesor Alexandru Barnea! Aveți un loc în Neuitare în inimile tuturor celor pe care i-ați susținut dezinteresat și care v-au apreciat enorm, printre care și eu, umila dumneavoastră discipolă. Dumnezeu să vă înalțe!

Renata G. TATOMIR

CÂND ȘTIINȚA SE FACE CU BUCURIE...

Lui Alexandru Barnea îi păstrez o amintire luminoasă. Amintirea unei prietenii atât de prețioase pentru mine, legate cu el și cu soția sa Iuliana în toți anii în care m-am aflat în Institutul de Studii Sud-Est Europene. Intrată în Institut în 1972 am simțit destul de curând sprijinul deplin binevoitor al lui Alexandru Barnea și Alexandru Suceveanu. Institutul nostru s-a găsit mai mulți ani despărțit – sau unit – printr-un gard de zid de Institutul de Arheologie (în fosta stradă I. C. Frimu, acum Henri Coandă). M-am bucurat de generozitatea îndrumărilor lor, de atenția arătată încercărilor mele științifice. Am avut mereu folos de pe urma lecturii scrierilor lui Alexandru Barnea și a discuțiilor cu el, în care mi se lămureau atâtea aspecte ale romanizării. Studiile sale, larg cuprinzătoare, pornite din interesul filologului, istoricului și al arheologului deopotrivă, au fost pentru mine o cale de a înțelege un proces complex și dificil; dacă ar fi să amintesc numai lucrările sale închinate creștinismului timpuriu. Erau frumoase sesiunile Institutului nostru la care a luat parte cu căldură și erudiție până anul acesta.

Alexandru Barnea rămâne pentru mine un exemplu de savant pentru care știința se face cu bucurie, seninătate și generozitate.

Cătălina VĂTĂȘESCU

LA UMBRA MORMINTELOR ETRUSCE

O amintire cu Alexandru Barnea și în amintirea lui

A trecut o viață de atunci.

Puțini am rămas, dintre cei care ne mai putem întoarce, astăzi, pe firul gândurilor săpate în memorie, spre anii exuberantei, ai celei mai fragede și luminoase tinereți în care ni s-a deslușit chipul și glasul și făptura celui care a fost Alexandru Barnea.

Pe tânărul de atunci, mărunțel și firav ca și tatăl lui, dar împrăștiind, cu bună dorire și în chipul cel mai firesc, celorlalți, din jur, bucuria zâmbetului permanent al inteligenței, l-am cunoscut prima oară și l-am revăzut, apoi, de multe ori, pe când eu, oricât mă străduiam și încercam, nu prea puteam să înțeleg ceea ce el le spunea

cunoscuților, colegilor, prietenilor cu care se întâlnea și alături de care se întâmpla să mă aflu, fără rost, și eu.

Era pe la mijlocul sau spre sfârșitul anilor ’60.

Elev, în ultima clasă primară sau, poate, la începutul celor de gimnaziu, fiind, mă ducea mama la serviciul ei, care se petrecea într-un loc despre care știam doar că se numește *Muzeul Național de Antichități*. Acel loc, „muzeul”, se afla, în Bucureștiul de atunci, pe o stradă din apropierea Pieței Romane, stradă care purta, în acele vremuri, numele, fără îndoială atât de potrivit, al lui I. C. Frimu (erou al luptei comuniste în perioada de ilegalitate a partidului). Muzeul găzduia – într-o clădire cu etaje din cu totul alte vremuri (mult mai îndepărtate: foarte înalte, spațioase, cu multe camere de birouri, dar, în general, puțin luminoase), o clădire împrejmuită de curtea largă, mereu însorită, plină de vestigii, ocupată lateral și de o anexă scundă, pentru alte birouri – cele mai importante și prețioase exponate arheologice. Fuseseră descoperite în primul rând pe teritoriul antic al României (dar, firește, nu numai) și deveniseră exponate-tezaur, grație întemeietorului Muzeului, savantul-academician, scriitorul și profesorul Alexandru Odobescu, precum și colaboratorilor lui, inclusiv succesorii, care le adunaseră spre a dărui națiunii române prima ei instituție muzeală de specialitate, rivală a celor din țări europene cu veche și foarte veche tradiție în domeniu.

De ce mă lua mama cu ea, an de an în vacanțele școlare, dar, cu timpul, și în săptămânile de școală, n-aș putea să mai spun, așa cum a fost pe gândul ei. Pe gândul meu, însă, fiecare zi petrecută acolo era un fel de excursie. Odată încheiate lecțiile zilnice sau lectura de vacanță, căpătam îngăduința ei să hălăduiesc prin curte, dar și pe la etaj, să mă uit la vitrine, să mă sperii, chiar și ziua, de mumiile îmbălsămate, să mă joc de-a ascunselea printre pietre, despre care – mai mici sau mari, de peste un stat de om, ridicate într-o construcție sau doar aduse spre o veșnică amintire funerară – habar nu aveam, în anii fericitei ignoranțe inconștiente, că erau altare sau morminte sau statui antice. Erau pietre. Pentru mine.

Dar mă țeam la ele și îmi plăcea cel mai mult să pun mâna pe ele, să-mi plimb degetul arătător peste litere, să le citesc fără să înțeleg nimic. Să le iau la rând, să mă uit cum arată și să mă dumiresc ce arată. Dacă erau chipuri, să înțeleg care era tânăr, care tânără, care copil, care bărbat, care femeie, care bătrân. Dacă nu erau chipuri, să-mi las degetele, palma, peste cuvinte și rânduri, să simt piatra fină și lucioasă, să mă întreb de ce alte cuvinte și alte litere, decât cele în limba română, erau cioplite pe pietre aspre, chiar zgrunțuroase unele.

Așa m-a surprins, într-o toamnă, cred, însorită, luminoasă ca vara, dar blândă, un tânăr oprit în dreptul meu. A privit ce fac, zâmbind. Eu m-am oprit, la rândul meu, și l-am privit de jos, de unde mă găseam cu explorarea, în sus. „Vrei să te faci arheolog?” M-a întrebat la fel de blând ca razele de toamnă ale soarelui, care cădeau pe creștetul meu, dar destul de curios să afle ce-i spuneam, fiindcă se aplecase peste inscripție și privea când la mine, când la piatră. Cred că mai mult la mine, fiindcă piatra îmi părea că o cunoaște. Aștepta răspunsul meu și mă privea insistent. Zâmbind. Ar fi așteptat, fără îndoială, mult și bine, fiindcă nu mi-era deloc clar ce înseamnă *arheolog* și, la urma urmei, nu înțelegeam aproape deloc ce

face un arheolog, în afară de o oarecare legătură (pe care mai mult o ghiceam, totuşi, dar foarte vag) a persoanei în cauză cu pietrele.

M-a salvat din dilemă, şi atunci, mama, venind în fugă dinspre stradă. I-a spus că mă lăsase să stau puţin singur, câteva minute, un sfert, o jumătate de oră, până urma să se întoarcă din sediul celălalt, unde se afla partea din institut unde lucra ea. Am ieşit toţi trei din curte. Nu înainte ca mama să-mi spună că tânărul care se oprise lângă mine, curios să vadă cum arată un pui de arheolog înainte să ştie că este arheolog, se numeşte Sandu Barnea, toată lumea îi spune Săndel şi este cel mai tânăr şi cel mai bun tânăr cercetător pe care îl are acum *muzeul*. „Lăsaţi, doamna Franga" a spus Săndel. Şi, după ce a zâmbit larg, din nou (către amândoi, desigur, dar mie mi s-a părut că mai mult spre mine), şi-a luat la revedere. „Unde mergeţi, domnu' Săndel?", nu şi-a putut stăpâni curiozitatea mama. „La Academie. La Bibliotecă", a venit acelaşi răspuns zâmbitor. Şi s-a îndepărtat.

S-a îndepărtat, luând, odată cu el, toată copilăria mea cea fragedă, şcolară, petrecută, veri, toamne, ierni şi primăveri la *muzeu* şi în curtea *muzeului*, pe culoare şi în biroul ca o chiliuţă al mamei, de la institut.

Odată, tot într-o toamnă, sau poate într-o primăvară (sigur nu era vară, căci arheologii vara nu dorm, stau ziua întreagă, până peste noapte, pe şantier, şi scormonesc pământul cât mai adânc, iar noaptea îşi povestesc, unii altora, secretele descoperirilor), l-am văzut pe *Săndel* în cealaltă curte a institutului, de pe strada cu numele celui mai mare istoric al românilor. Eu, tot acolo, de data asta (nu mai ştiu dacă înainte sau după povestea cu puiul de arheolog), mă preumblam să adun castanele căzute din nişte falnici pomi sălbatici, străjuind secular alcătuirile masive, din piatră grea, cenuşie, de la baza lor. Aveam să aflu că erau vreo două sau trei morminte de nobili etrusci, vechi nu numai după mileniile lor de supravieţuire în Italia natală, ci şi de când poposiseră în curtea „din Iorga" a *muzeului*: pentru că, în locurile unde se înfipseseră în pământ, prinseseră muşchi de atâta şedere. Acolo, la umbra fastuoaselor morminte etrusce, un tânăr cercetător punea delicatul însemn al iubirii sale pe degetul inelar al celei care avea să-i fie, de atunci înainte, a doua inimă.

S-a îndepărtat de una din cele mai de neuitat părţi ale copilăriei mele. Nu şi de mine, nici de viitorul meu de după aceea, care se scria încet, cu parcimonie. În două rânduri a fost girantul candidaturii mele aspirând, cu mai bine de zece ani în urmă, spre cea mai înaltă poziţie universitară, aceea de profesor. Apoi, cu numai şase ani înapoi, a fost tot un preţios girant, având cuvântul cel mai greu în comisia mea de abilitare – moment, pentru mine, de apogeu al unei cariere care m-a învăţat, luând pilda lui *Săndel* şi a atâtor alţi profesori, că toată viaţa înveţi, pentru că viaţa nu este altceva decât o învăţătură continuă.

...şi ani în şir a mai fost, pentru mine, de fapt pentru o lume întreagă, *Domnul Decan* al Facultăţii de Istorie. Simbolul, pe cât de erudit, pe atât de blând şi mereu zâmbitor, niciodată aspru şi vituperator, al ştiinţei, ἡ Ἱστορία, căreia, ca şi Filologiei Clasice iniţiale, i-a slujit cu întreaga pasiune de savant a vieţii sale.

Liviu FRANGA